

Nr 52.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor; given Stockholms slott den 16 februari 1917.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Oscar von Sydow.

Förslag

till

L a g

om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor.

Härigenom förordnas, att det i lagen den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor innefattade stadgandet, vilket enligt nämnda lag och sedermera givet förordnande gäller till och med den 28 februari 1917, skall äga fortsatt tillämpning till och med den 28 februari 1918; skolande av Konungen jämlikt denna lag meddelad eftergift ej äga tillämpning längre än till och med sistnämnda dag.

---

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13
februari 1917.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet von Sydow anförde följande:

Genom lagen den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor förordnades, att Kungl. Maj:t skulle äga att, beträffande företag, som avsåge tillverkning eller beredning av förnödenheter för rikets försvar, vid krig eller krigsfara, i den mån så funnes av behovet oundgängligen påkallat, meddela eftergift från bestämmelserna i 13 § av lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd, utöver vad enligt 16 § i samma lag vore medgivet, samt från stadgandena i 1 § av lagen den 20 november 1909 angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag, utöver vad enligt 4 § i samma lag vore medgivet. Ifrågakvarande undantagslags giltighetstid begränsades till och med den

29 februari 1916. Jämlikt lagen meddelad eftergift skulle ej äga tillämpning längre än till och med sistnämnda dag.

Tillkomsten av ifrågavarande lag föranleddes närmast av behovet att vid statens ammunitionsfabrik under då rådande förhållanden använda kvinnor och minderåriga i arbete jämväl nattetid.

Efter därom gjord framställning från arméförvaltningens artilleridepartement meddelade Kungl. Maj:t sedermera den 17 september 1915 sådan eftergift från bestämmelserna i 13 § av oförmälda lag den 29 juni 1912 samt från stadgandena i 1 § av lagen den 20 november 1909, att oundgängligen nödvändiga arbeten vid statens ammunitionsfabrik, i vilka minderåriga och kvinnor användes, kunde bedrivas, under villkor likväl att vederbörande arbetsföreståndare ställde sig till efterrättelse de förelägganden om åtgärder av hygienisk innebörd, som yrkesinspektrisen kunde finna skäl meddela i avseende å minderårigas och kvinnors användande.

Då samma förhållanden, som givit anledning till förenämnda undantagsstadgande, fortfarande voro rådande, förelade Kungl. Maj:t genom proposition, nr 36, nästlidet års riksdag förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1915. Sedan riksdagen bifallit förslaget, utfärdades den 22 februari 1916 lag i ämnet.

Enligt sistnämnda lag skall vad i lagen den 3 juni 1915 stadgats att gälla till och med den 29 februari 1916 äga fortsatt tillämpning till och med den 28 februari 1917; och skall jämlikt den senare lagen meddelad eftergift ej äga tillämpning längre än till och med sistnämnda dag.

Arméförvalt-
ningens
artilleri-
departement.

Uti underdånig skrivelse den 16 januari 1917 har arméförvaltningens artilleridepartement gjort framställning om vidtagande av åtgärder för beredande av eftergift under ytterligare ett år i avseende å statens ammunitionsfabrik från gällande bestämmelser angående arbetstid för minderåriga och kvinnor. Därvid har anförts, att, enligt vad styresmannen för ammunitionsfabriken framhållit, en dylik eftergift nödvändiggjordes av de beställningar, fabriken hade att utföra under innevarande år.

Över berörda framställning har socialstyrelsen, efter det styrelsen inhämtat yrkesinspektrisens yttrande i ämnet, den 6 februari 1917 avgivit infortrat utlåtande.

Yrkesinspektrisen yttrar i huvudsak följande:

Då de förhållanden, som betingade ifrågavarande eftergift, alltjämt rådde, måste givetvis fortsatt eftergift av enahanda skäl och under samma betingelser tillstyrkas.

Med anledning av yrkesinspektrisen lämnat uppdrag, hade hon tvänne gånger under det gångna året inspekterat Karlsborgs ammunitionsfabrik, där även minderåriga användes i arbete.

På grund av de iakttagelser hon därvid gjort hade hon känt sig tveksam om lämpligheten av att under ytterligare en tidrymd utsträcka eftergiften att omfatta även minderåriga. Det syntes nämligen påtagligt, att särskilt de minderåriga lede av följderna av såväl nattarbete som övertidsarbete. Då emellertid de speciella förhållandena vid Karlsborg i hög grad försvårade erhållandet av arbetskraft och ledningen endast i nödfall satte minderåriga till nattarbete — vid yrkesinspektrisens senaste besök 2 å 3 flickor av 246 kvinnliga arbetare samt 6 å 7 pojkar av 140 manliga arbetare — syntes det under nuvarande förhållanden vara lämpligare att ej yrka på någon inskränkning i den förut givna eftergiften. Svårigheterna med såväl natt- som övertidsarbetet hade även minskats genom de utvidgningar och förbättringar av arbetslokalerna, som vidtagits under det gångna året.

Vid såväl Mariebergs- som Karlsborgsavdelningen av ammunitionsfabriken hade man dessutom ordnat skiften så, att arbeterskorna vid övergång från natt- till dagskift hade ett uppehåll i arbetet på två hela dygn.

Frågan om en utspisning av gröt eller välling åt dem, som arbetade på natten, hade också nu närmat sig sin lösning, och torde det komma att i ganska avsevärd grad minska nattarbetets skadliga verkningar.

Slutligen framhölles önskvärdenheten av att regelbundet återkommande läkarundersökningar ägde rum av samtliga i fabriken anställda arbetare.

För egen del har socialstyrelsen anfört bland annat, att av yrkesinspektrisens yttrande framginge, att den fortsatta tillämpningen av ifrågavarande eftergift vid statens ammunitionsfabrik onekligen vore ägnad att väcka vissa betänkligheter. Då emellertid med hänsyn till rikets försvar en förlängning av eftergiften torde vara av behovet påkallad och även vissa förbättringar i arbetsförhållandena vid nämnda fabrik syntes vara vidtagna eller kunde förväntas, torde berörda betänkligheter icke få lägga hinder i vägen för bifall till förevarande underdåniga framställning. Dock ansåge sig styrelsen böra betona önskvärdenheten av en sådan läkarkontroll, som förordats i yrkesinspektrisens yttrande.

Social-
styrelsen.

Då det med hänsyn till rikets försvar torde vara nödvändigt, att en eftergift uti ifrågavarande hänseenden från gällande bestämmelser angående arbetstid för minderåriga och kvinnor ännu någon tid medgives, finner jag mig böra förorda, att vad i lagen den 3 juni 1915 stadgats gives fortsatt tillämpning under ytterligare ett år eller till och med den 28 februari 1918. De bestämmelser om skärpt läkarkontroll, som kunna anses erforderliga, synas lämpligen böra uppdragas åt socialstyrelsen att meddela.

Departements-
chefen.

Departementschefen uppläste därefter ett i överensstämmelse med vad han yttrat upprättat förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, samt hemställde, att lagrådets utlåtande över förslaget måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen i nåder lämna bifall.

Ur protokollet:

Conr. Falkenberg.

Bilaga.

Förslag

till

L a g

om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor.

Härigenom förordnas, att det i lagen den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor innefattade stadgandet, vilket enligt nämnda lag och sedermera givet förordnande gäller till och med den 28 februari 1917, skall äga fortsatt tillämpning till och med den 28 februari 1918; skolande av Konungen jämlikt denna lag meddelad eftergift ej äga tillämpning längre än till och med sistnämnda dag.

---

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd onsdagen
den 14 februari 1917.*

Närvarande:

Justitieråden GULLSTRAND,
VON SETH,
WEDBERG,
Regeringsrådet PLANTING-GYLLENBÅGA.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över civil-ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 13 februari 1917, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättat förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen för lagärenden Hjalmar Himmelstrand.

Lagrådet lämnade förslaget utan anmärkning.

Ur protokollet:

Erik Ölander.

Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 februari 1917.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden: VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet von Sydow anmälde lagrådets den 14 februari 1917 avgivna utlåtande över det den 13 i samma månad till lagrådet remitterade förslaget till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1915 om eftergift vid krig eller krigsfara från vissa bestämmelser om arbetstid för minderåriga och kvinnor; och hemställde föredraganden, att förslaget, som av lagrådet lämnats utan anmärkning, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen förordna, att till riksdagen skulle avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Conr. Falkenberg.